

опіки та піклування за заявою зацікавленої особи за письмовою згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника, а у разі відсутності такої згоди повна цивільна дієздатність може бути надана за рішенням суду.

Слід зауважити, що Верховний Суд України у постанові від 21.12.2007 № 11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» вказує, що головним критерієм для задоволення заяви про надання права на шлюб є встановлення судом факту про відповідність такого права інтересам заявника, а отже, заперечення батьків (піклувальників) щодо надання права на шлюб не є підставою для відмови в задоволенні заяви. Виходячи з подібності справ про надання права на шлюб та справ про надання повної цивільної дієздатності у зв'язку з тим, що особа записана матір'ю або батьком дитини, вбачається, що у другому випадку суд так само має виходити з інтересів заявника [1].

Отже, складається дещо неоднозначна ситуація, коли неповнолітня особа, яка досягла чотирнадцяти років, може набути повної цивільної дієздатності з усіма наслідками, а відповідно укласти шлюб – не може. Ст.156 Сімейного кодексу України зазначає, що неповнолітні батьки мають такі ж права та обов'язки щодо дитини, як і повнолітні батьки, і можуть їх здійснювати самостійно. Розділ III Сімейного кодексу містить досить великий перелік прав та обов'язків матері та батька щодо дитини не лише немайнового (забрати дитину з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я, зареєструвати народження дитини в державному органі реєстрації актів цивільного стану, визначення імені, по батькові та прізвища дитини, виховання та розвитку дитини, захист дитини тощо), а й майнового характеру (наприклад, управління майном дитини, обов'язок утримувати дитину) [4].

Отже, правовий статус неповнолітніх має свої особливості і потребує правового регулювання. Наразі стоїть необхідність певної зміни правового становища неповнолітніх з урахуванням тих соціально-економічних зрушень, що намітилися в останні десятиліття. Адже сьогодні неповнолітні значно відрізняються від попередніх поколінь за своїм фізичним і духовним розвитком. Тому більш раннє формування і становлення особистості неповнолітнього повинно, безумовно, позначитися на його правовому становищі.

Література:

1. Верейці О. Окремі питання сімейної правосуб'єктності неповнолітніх / О. Верейці // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2015. – № 3 – С. 153-157
2. Галиця О. Сімейні права і обов'язки неповнолітнього: теорія, практика та пропозиції / О. Галиця // Юридична газета. – 2012. – 4 грудн. (№ 49). – С. 40-42
3. Закон України Про внесення змін до Сімейного кодексу України щодо підвищення шлюбного віку від 15 березня 2012 року / Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/4525-17>
4. Ієвіня О. В. Поняття неповнолітніх батьків у сімейному законодавстві України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
5. Котюх І. І., Пасека М. Окремі проблемні аспекти правового статусу неповнолітніх як суб'єктів правовідносин / І.І. Котюх, М.О. Пасека // Держава і право. – 2009. – № 45. – С. 405 – 411.
6. Сімейний кодекс України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
7. Снегубов О. В. Загальні положення здійснення права дитини на сім'ю / О. В. Снегубов // Форум права. – 2013. – №4. – С. 367-373.

Вакула М.
(наук. кер. – доц. Жалій Т.В.)

*студентка V курсу історичного факультету
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

Розвиток місцевого самоврядування як інституту громадянського суспільства в Україні (1990-2000 роки)

Місцеве самоврядування відіграє особливу роль в системі громадянського суспільства, оскільки постає, з одного боку, як чинник стабілізації його взаємовідносин із правовою державою, а з іншого – як фактор збудження політичної та громадянської активності населення. Головною метою цього інституту є формування життєздатних територіальних громад, які забезпечуватимуть громадянам високу якість життя за рахунок повного використання місцевих ресурсів, широкого залучення громадян до вирішення місцевих питань.

У громадянському суспільстві місцеве самоврядування – це специфічний інститут, право територіальних громад регламентувати значну частину справ, діючи в межах закону під свою відповідальність і у власних інтересах; форма організації локальних співтовариств; право і реальна спроможність територіальних громад вирішувати питання місцевого значення; правова форма реалізації народного суверенітету [1].

Початком відродження в Україні місцевого самоврядування можна вважати вибори до Верховної Ради УРСР та місцевих Рад народних депутатів у березні 1990 р. Унаслідок виборчого процесу до рад різних рівнів потрапили люди, які доволі часто були далекі від номенклатурно-партійної системи управління країною. Відносини у цій сфері регулювалися в той час постановою Президії Верховної ради СРСР «Про примірне положення про голів і президії місцевих рад народних депутатів» від 20 жовтня 1989 р. і Законом СРСР «Про загальні засади місцевого самоврядування і місцевого господарства в СРСР» від 9 квітня 1990 р. У радах на місцях з'явилися президії і голови, яких до цього часу не існувало. Ради обирали голову виконкому, котрий виконував функції головної посадової особи адміністративно-територіальної одиниці [68].

Епохальним документом для становлення нової системи влади на теренах нашої держави стала Декларація про державний суверенітет від 16 липня 1990 р. Вперше проголошувалася відмова від радянської системи публічної влади, було задекларовано демократичні принципи її організації. Тому вже 7 грудня 1990 р. Верховна Рада УРСР прийняла Закон «Про місцеві ради народних депутатів УРСР та місцеве самоврядування» [2]. Попри те, що чинними залишалися положення Конституції УРСР 1978 р., які відносили місцеві ради до державних органів місцевого самоврядування, ще існували так звані «радянські трьошки» із підпорядкуванням нижчестоящих рад вищестоящим (ст. 3 Конституції УРСР), прийняття документу відкрило нову сторінку історії місцевого самоврядування на українських землях.

Документ проголошував самостійність і незалежність Рад у межах своїх повноважень, їхнє самофінансування і самозабезпечення. Згідно із Законом система місцевого самоврядування включала в себе як форми безпосереднього волевиявлення населення (місцеві референдуми, загальні збори (сходи громадян), органи територіального громадського самоврядування (комітети і ради мікрорайонів, житлових комплексів, домові, вуличні, квартальні, дільничні, селищні, сільські комітети), так і відповідно Ради народних депутатів та їхні органи. При цьому місцеві Ради визначалися як представницькі органи державної влади, основна ланка в системі місцевого самоврядування [3].

Складним у цей час залишалось становище із фінансовим забезпеченням діяльності органів місцевого самоврядування. Традиційними шляхами вижити місцевим громадам було досить важко. Брало на озброєння «нестандартні» підходи до наповнення місцевих бюджетів. Таким відзначилися у 1995 р. місцеві ради Вінниччини. Так, Томашпільська селищна рада залучила понад 100 млн. крб. позабюджетних коштів. Іванівська сільська рада на кошти, отримані від оренди пасовищ та сіножатей, та взявши кредит в банку, створила комунгосп, який

забезпечував чистоту вулиць. Трощанська сільська рада здала основну масу земель трьом землекористувачам, які в рахунок оплати надали 600 центнерів ярого ячменю за собівартістю. Таким чином вдалося забезпечити зерном вдів та інших малозабезпечених [4].

За умов складного конституційного процесу, новим документом, який на конституційному рівні врегулював організацію місцевої влади, став Конституційний договір про основні засади організації і функціонування центральної і місцевої влади на період до прийняття нової конституції від 8 червня 1995 р. – своєрідний компроміс між різними гілками влади.

Договір установлював нову систему органів державної виконавчої влади на місцях у вигляді місцевих державних адміністрацій. Організація місцевого самоврядування мала тимчасово здійснюватися на основі Закону України «Про державну владу і місцеве самоврядування в Україні» від 18 травня 1995 р. У ньому передбачалися такі форми державного контролю за органами місцевого самоврядування:

- 1) можливість скасування рішень Рад, їхніх голів у випадку невідповідності конституції та законів відповідно головою районної чи обласної державної адміністрації;
- 2) повноваження суб'єктів місцевого самоврядування могли достроково припинятися Президентом за рішенням суду, коли йшлося про порушення законодавства.

Отже, залишався посилений контроль, а отже і тиск держави щодо місцевого самоврядування, в той час, як територіальна громада не мала важелів впливу на посадових осіб місцевого самоврядування [92, с. 5].

Із прийняттям Конституції України, ст. 7 якої встановлювала, що в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування, розпочався новий етап еволюційного розвитку місцевого самоврядування в Україні. Слід зауважити, що розділ Основного Закону про місцеве самоврядування в кожному із проектів Конституції був досить дискусійним, так як існувало чимало пропозицій з боку науковців і правників.

Зауваження таких організацій, як Асоціація міст України, Комісія з питань державного будівництва, діяльності рад і місцевого самоврядування враховано народними депутатами при прийнятті 21 травня 1997 р. Закону України «Про місцеве самоврядування». Закон визначив сутність місцевого самоврядування досить чітко, а саме, що це є «гарантоване державою право і реальна можливість територіальної громади – жителів села, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України».

Проте цей документ був неоднозначно сприйнятий навіть у самому парламенті. Б. Андресюк (тодішній заступник голови Комітету Верховної Ради з питань державного будівництва і місцевого самоврядування) був переконаний, що його головною вадою було збереження централізації. Не передбачалося підпорядкування місцевими органами громадам, було відсутнє розуміння їх як рівноправних суб'єктів процесу прийняття рішень. Це рано чи пізно мало породити замкненість влади, неспроможність задовольняти попити населення. За ініціативи згаданого Комітету Верховної Ради парламент 9 квітня 1999 р. прийняв Закон України «Про місцеві державні адміністрації». Вперше було проголошено невтручання державних органів у діяльність місцевого самоврядування [5, с. 247].

Таким чином, упродовж останнього десятиліття ХХ століття були чимало експериментів із правовою площиною організації влади на місцях. Головною проблемою був розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування і представниками влади на місцях.

Місцеве самоврядування у розглядуваний період пройшло кілька етапів свого розвитку. Можна виокремити 1990-1994 роки. Цей етап характеризується спробами модернізувати радянську систему місцевої влади. Уведення інститутів представника президента та місцевих державних адміністрацій дозволило центральній владі тиснути на органи місцевого самоврядування.

Другий етап – 1995-2000 роки. Це проміжок становлення правових основ місцевого самоврядування. Було прийнято Конституційний договір, Конституція та Закони «Про місцеве

самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації» закріпили факт існування та де-юре незалежності органів місцевого самоврядування.

Але, на жаль, у визначений хронологічний проміжок місцеве самоврядування перебувало в Україні в латентному стані.

На цьому етапі не були вирішені такі важливі завдання:

- 1) конституційні постулати про первинність територіальної громади, а не посадових осіб попри визнання на рівні Президента не знайшли свого розвитку;
- 2) залишились законодавчо не визначені фінансово-економічні основи місцевого самоврядування;
- 3) непослідовними і схематичними були спроби реформування територіальних засад місцевого самоврядування;
- 4) цивілізовані та конструктивні взаємовідносини громади і органів місцевої влади не вдалося побудувати;
- 5) недостатнє залучення населення до участі у вирішенні питань місцевого самоврядування;
- 6) державні гарантії на розвиток і підтримку місцевого самоврядування залишались декларативними;
- 7) гостро відчувалася потреба в удосконаленні нормативно-правової основи місцевого самоврядування, в законі «Про територіальну громаду» зокрема.

Література:

1. Агапов В. Л. Шахтарські колективи в умовах кризи 1976–1991 рр. Монографія / В. Л. Агапов. – Донецьк: Світ книги. 2012. – 663 с.
2. Батанов О.В. Муніципальне право України: Підручник / Відповідальний редактор М. О. Баймуратов – Х.: «Одіссей», 2008. – 528 с
3. Становлення і розвиток соціальної інфраструктури українського села // «Академія»: підготовка до ЗНО. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zno.academia.in.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=3472>.
4. Степаненко В. Революція як констеляція: національні особливості
5. Четверікова Л. О. Середній клас як детермінанта формування соціальної держави в Україні / Л. О. Четверікова // Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки. – 2005. – Вип. 8. – С. 247–254
6. Шангіна Л. Громадянська активність українського середнього класу / Л. Шангіна // Національна безпека і оборона. – 2008. - №7 (101). – С. 30 – 45.
7. Яцуба В., Клімчук Б., Пухтинський М. Чи є в Україні місцеве самоврядування? / Яцуба В., Клімчук Б., Пухтинський М. // Урядовий кур'єр. – 2003. – 12 квітня. – № 69. – С. 5.

Губаньов Ю.

(наук. кер. – доц. Жалій Т.В.)

студент I курсу історичного факультету

*Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

Національна поліція в Україні: проблеми й перспективи етапу становлення

Сьогодні українське суспільство стоїть на порозі змін, зокрема, це стосується реформування органів внутрішніх справ. З 4 липня на вулицях Києва з'явилася Національна поліція. Відповідний закон про створення Національної поліції затвердила Верховна Рада. Згідно з документом, новий підрозділ складається з кримінальної та патрульної поліції, поліції охорони, спеціальної поліції та поліції особливого призначення КОРД (Корпус оперативно-